॥ अश्वत्थामोवाच ॥ न च तावज्जिता गावो न च सीमान्तरङ्गताः। न हास्तिनपुरं प्राप्तास्त्वन्तु कर्णं विकत्थसे।
सङ्ग्रामान् सुबहून् जित्वा लब्धा च विपुलं धनं। विजित्य च परां सेनां नाऊः किञ्चन पौरुषं। १४४५
दहत्यग्निरवाक्यस्तु तूष्णीं भाति दिवाकरः। तूष्णीं धारयते लोकान् वसुधा सचराचरान्।
चातुर्व्वर्ण्यस्य कर्म्माणि विहितानि स्वयम्भुवा। धनं यैरधिगन्तव्यं यच्च कुर्व्वन्न दुष्यति।
अधीत्य ब्राह्मणो वेदान् याजयेत यजेत च। क्षत्रियो धनुराश्रित्य यजेचैव न याजयेत्।
वैश्योऽधिगम्य वित्तानि ब्रह्मकर्म्माणि कारयेत्। शूद्रः शुश्रूषणं कुर्य्यात्त्रिषु वर्णेषु नित्यशः।
वञ्चनायोगविधिभिर्व्वैतसीं वृत्तिमास्थितः। १४५०
वर्त्तमाना यथाशास्त्रं प्राप्य चापि महीमिमां। सत्कुर्व्वन्ति महाभागा गुरून् सुविगुणानपि।
प्राप्य द्यूतेन को राज्यं क्षत्रियस्तोष्टुमर्हति। तथा नृशंसरूपोऽयं धार्त्तराष्ट्रश्च निर्घृणः।
तथाऽभिगम्य वित्तानि को विकत्थेद्विचक्षणः। निकृत्या वञ्चनायोगैश्चरन्वैतंसिको यथा।
कतमद्वैरथं युद्धं यत्राजैषीर्द्धनञ्जयं। नकुलं सहदेवं वा धनं येषां त्वया हृतं।
युधिष्ठिरो जितः कस्मिन् भीमो वा बलिनां वरः। इन्द्रप्रस्थं त्वया कस्मिन् सङ्ग्रामे विजितं पुरा। १४६५
तथैव कतमद्युद्धं यस्मिन् कृष्णा जिता पुरा। एकवस्त्रा सभां नीता दुष्टकर्म्मव्रजस्त्वया।
मूलमेषां महत्क्षत्तं सारार्थाचन्दनं यथा। कर्म्माकारयिथाः सूत तत्र किं विदुरोऽब्रवीत्।
यथाशक्ति मनुष्याणां शममालक्षयामहे। अन्येषां चैव सत्त्वानामपि कीटपिपीलिकैः।
द्रौपद्यास्तं परिक्लेशं न क्षन्तुं पाण्डवोऽर्हति। क्षयाय धार्त्तराष्ट्राणां प्रादुर्भूतो धनञ्जयः।
त्वं पुनः पण्डितो भूत्वा वाचं वक्तुमिहेच्छसि। वैरान्तकरणो जिष्णुर्न नः शेषं करिष्यति। १४७०
नैष देवान्न गन्धर्व्वान्नासुरान्न च राक्षसान्। भयादिह न युध्येत कुन्तीपुत्रो धनञ्जयः।
यं यमेषोऽभिसंक्रुद्धः सङ्ग्रामे निपतिष्यति। वृत्तं गरुत्मान्वेगेन विनिहत्य तमेष्यति।
त्वत्तो विशिष्टं वीर्य्येण धनुष्यमरराट्समं। वासुदेवसमं युद्धे पार्थं को वा न पूजयेत्।
देवेन देवं युध्येत मानुषेण च मानुषं। अस्त्रं ह्यस्त्रेण यो हन्यात्कोऽर्जुनेन समः पुमान्।
पुत्त्रादनन्तरः शिष्य इति धर्म्मविदो विदुः। एतेनापि निमित्तेन प्रियो द्रोणस्य पाण्डवः। १४७५
यथा त्वमकरोर्द्यूतमिन्द्रप्रस्थं यथाऽहरः। यथाऽनैषीः सभां कृष्णां तथा युध्यस्व पाण्डवं।
अयं ते मातुलः प्राज्ञः क्षात्त्रधर्म्मस्य कोविदः। दुर्द्यूतदेवी गान्धारः शकुनिर्युध्यतामिह।
नाक्षान् क्षिपति गाण्डीवं न कृतं द्वापरं न च। ज्वलतो निशितान् बाणांस्तीक्ष्णान् क्षिपति गाण्डिवं।
न हि गाण्डीवनिर्म्मुक्ता गार्द्धपत्राः सुतेजनाः। नान्तरेष्ववतिष्ठन्ते गिरीणामपि दारुणाः।
अन्तकः पवनो मृत्युस्तथाऽग्निर्व्वडवामुखः। कुर्य्युरेते क्वचिच्छेषं न तु क्रुद्धो धनञ्जयः। १४८०
यथा सभायां द्यूतं त्वं मातुलेन सहाकरोः। तथा युद्धस्व सङ्ग्रामे सौबलेन सुरक्षितः।
युध्यन्तां कामतो योधा नाहं योत्स्ये धनञ्जयं। मत्स्यो ह्यस्माभिरायोध्यो यद्यागच्छेद्भवां पदं।
इति श्रीमहाभारते विराटपर्व्वणि गोहरणपर्व्वणि अश्वत्थामभर्त्सनवाक्ये पञ्चाशोऽध्यायः ॥ ५० ॥